

УДК 378:811.161.2

DOI: 10.32342/2522-4115-2019-2-18-35

М.В. ЦУРКАН,
кандидат філологічних наук, доцент
кафедри суспільних наук та українознавства
ВДНЗ України «Буковинський державний медичний університет» (м. Чернівці)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЖАНРОВОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ В МЕДИЧНОМУ ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано основні здобутки теорії мовленнєвих жанрів, окреслено новий напрям лінгвістики – генристику, що зосереджена на мовному вивченні жанрів. Описано парадигматичні зв'язки понять «мовленнєвий жанр», «мовленнєвий акт», «мовленнєва інтенція», «дискурс». З'ясовано, що жанровий підхід у навчанні усного і письмового мовлення іноземця як медичного фахівця відіграє важливу роль, бо студент краще розуміє змістову і логічну організацію тексту та зумовленість вибору мовленнєвих засобів, розвиває навичку прогнозування змісту тексту залежно від його жанру. Мовленнєві жанри розглянуто в контексті медичного дискурсу відповідно до двох основних сфер спілкування майбутнього лікаря – особистісно та професійно орієнтованого спілкування. Запропоновано класифікацію мовленнєвих жанрів, якими повинен оволодіти іноземний студент-медик, відповідно до різних класифікаційних принципів і підходів. Доведено, що система мовленнєвих жанрів медичного дискурсу характеризується багаторівневістю, поліфункціональністю, взаємодією з іншими дискурсами, зокрема професійним та інституційним. Визначено, що основними перевагами жанрового підходу до вивчення української мови як іноземної в медичному закладі вищої освіти є формування в іноземного студента мовного чуття до вибору конкретних мовностилістичних засобів відповідно до конкретної комунікативної ситуації; осмислення іноземцем внутрішньої організації української мови як складної структури (усвідомлення парадигматичних зв'язків між мовними явищами) і впорядкованої системи (усвідомлення синтагматичних зв'язків) мовних знаків і кодів; оволодіння основними комунікативними стратегіями та їх логічний добір відповідно до жанру мовлення, мовної інтенції, статусно-вікових особливостей співрозмовника; розвиток навичок системного мислення; реалізація інтегрованого підходу до освітнього процесу.

Ключові слова: мовленнєвий жанр; мовленнєвий акт; іноземний студент-медик; медичний дискурс; українська мова як іноземна.

В статье проанализированы основные достижения теории речевых жанров, очерчено новое направление лингвистики – генристику, которое сосредоточено на языковом изучении жанров. Очерчены парадигматические связи понятий «речевой жанр», «речевой акт», «речевая интенция», «дискурс». Выяснено, что принцип жанрового подхода в обучении устному и письменному речи иностранца как медицинского специалиста играет важную роль, потому что студент лучше понимает смысловую и логическую организацию текста и обусловленность выбора речевых средств, развивает навык прогнозирования содержания текста в зависимости от его жанра. Речевые жанры рассмотрены в контексте медицинского дискурса в соответствии с двумя основными сферами общения будущего врача – личностно и профессионально ориентированного общения. Предложена классификация речевых жанров, которыми должен овладеть иностранный студент-медик, в соответствии с разными классификационными принципами и подходами. Доказано, что система речевых жанров медицинского дискурса – многоуровневая, полифункциональная и взаимодействует с другими дискурсами, в частности с профессиональным и институциональным. Определено, что основные преимущества жанрового подхода к изучению украинского языка как иностранного в медицинском заведении высшего образования – это формирование у иностранного студента языкового чувства к выбору конкретных языково-стилистических средств в соответствии с конкретной коммуни-

© М.В. Цуркан, 2019

кативної ситуації; осмислення іноземцем внутрішньої організації українського мовного коду як складної структури (осознание парадигматических связей между языковыми явлениями) і упорядоченої системи (осознание синтагматических связей) мовних знаків і кодів; оволодіння основними комунікативними стратегіями і їх логічний вибір відповідно до стилю і жанру мовлення, мовної інтенції, статусно-вікових особливостей співрозмовника; розвиток навичок системного мислення; реалізація інтегрованого підходу до освітнього процесу.

Ключевые слова: речовий жанр; речовий акт; іноземний студент-медик; медичний дискурс; українська мова як іноземна.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Протягом останніх років у межах мовознавства інтенсивно розвивається новий напрям – генеристика (лінгвістична генетика) як окремий розділ комунікативної лінгвістики, орієнтований на мовне вивчення загальних законів спілкування, організацію мовних кодів і знакових систем крізь призму мовленнєвих жанрів. З іншого боку, у педагогіці все більш актуальним стає виокремлення жанрового підходу до навчання іноземних мов, у тому числі до української мови як іноземної. Цей підхід у розвитку усного і письмового мовлення іноземця як медичного фахівця відіграє важливу роль, бо його ефективність у навчанні української мови як іноземної обумовлена тим, що студент краще розуміє змістову і логічну організацію тексту та вправно добирає мовленнєві засоби, що, у свою чергу, розвиває навички іноземця прогнозувати зміст тексту залежно від його жанру.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання жанру вчені розглядають у різних наукових парадигмах – лінгвістичній, літературознавчій, риторичній, культурологічній, дидактичній. У лінгвістичній і дидактичній, що є пріоритетними для нашого дослідження, питання жанру вивчали у своїх працях З. Бакун, Н. Голуб, С. Караман, Л. Мамчур, М. Мацько, А. Михальська, С. Омелчук, М. Пентилук, Л. Попова, І. Хом'як, В. Шляхова та ін. У полі зору цих науковців перебувають такі лінгводидактичні категорії, як жанрово орієнтований підхід до вивчення іноземної мови, жанрова грамотність і жанрова компетентність, дослідження перспектив розвитку мовної та професійної освіти через розвиток жанрового мислення студента.

Поняття мовленнєвих жанрів найперше осмислено і класифіковано у працях М. Бахтіна в 20-х роках ХХ ст. як «відносно стійкі, тематичні, композиційні й стилістичні типи висловлювань, які організовують наше мовлення» [2, с. 242]. Загалом учений виокремлює близько тридцяти мовленнєвих жанрів, які диференціює на первинні й вторинні. На його думку, «ми вчимося вкладати наше мовлення у жанрові форми, і, чуючи чуже мовлення, вже з перших слів відгадуємо його жанр, прогнозуємо композиційну побудову, передбачаємо кінцівку, тобто з самого початку наділені відчуттям мовного цілого» [2, с. 242]. У сучасних лінгводидактичних дослідженнях поняття мовленнєвого жанру трактовано в контексті різних дискурсів як їхня одиниця. Так, учені В. Карасик і Л. Бейлінсон визначають мовленнєвий жанр «як історично сформований формат спілкування в межах того чи іншого типу дискурсу, який структурно може бути представлений у вигляді мовленнєвих дій, які й становлять його суть, – комунікативних дій, що ґрунтуються на вираженій чи прихованій інтенції, яка розгортається у вигляді комунікативних ходів і винятково поєднується з іншими мовленнєвими діями» [7, с. 126].

На думку Л. Піхтовнікової, мовленнєві жанри утворюють віртуальну структуру, що відіграє у дискурсі роль найбільш динамічного, мобільного, рухомого елемента, який організовує дискурс [10, с. 94]. Сучасна генеристика визначає лінгвістичний статус мовленнєвих жанрів як проміжне явище між дискурсом і мовленнєвими актами. Окремі мовленнєві акти є конкретним втіленням комунікативних тактик відповідно до кожної конкретної мовленнєвої ситуації. При цьому у відношенні до стилю як родового поняття мовленнєвий жанр є поняттям видовим, а також жанр є композиційним і тематичним розгортанням стилю. Російський учений В. Демет'єв натомість схильється до думки, що «єдиної типології мовленнєвих жанрів не існує через неточність критеріїв класифікування, адже спроби об'єднати жанри в групи за одним окремим критерієм не призводять до струнких теоретичних висновків» [5, с. 157].

Дослідниця А. Белова справедливо резюмує, що в сучасній теорії мовленнєвих жанрів поняття «жанр» інтерпретовано як «форму соціальної інтеракції у семантичному / дискур-

сивному аспекті, як форми комунікативних процесів, як мультимодальні соціальні семіотичні процеси». [4, с. 11–12]. Т. Яхонтова, застосовуючи загальнолінгвогенетичний аналіз до вивчення жанрів наукової комунікації, виокремлює поняття «жанрового ландшафту», під яким розуміє «комплексну картину функціонування жанрів у певних локально-темпоральних координатах, що дозволяє оцінити вплив соціального довкілля на різнопланові характеристики жанрів» [15, с. 139]. Також дослідниця розглядає жанр наукової комунікації крізь призму субжанрів, мікрожанрів і макрожанрів.

Теорія жанрів в українській лінгвістиці та лінгводидактиці – тема малодосліджена. Серед невеликої кількості розвідок можна відзначити праці О. Даскалюк (досліджує жанр наказу в українській мові), М. Баліцької (вивчає жанр прохання), учені О. Антонів та А. Смерека розглядають жанр телефонної розмови.

У розвідках Г. Швець виокремлено жанровий підхід до навчання української мови як іноземної в контексті лінгводидактичного дослідження жанру жарту. Порівнюючи процеси оволодіння жанровою системою мови її носієм та іноземним мовцем, дослідниця слушно відзначає, що «носій мови з дитинства вбирає різноманітні стереотипні форми висловлювань, «живається в них, вибудовує своє мовлення, автоматично «приспосовуючись» до вимог певного мовленнєвого жанру», тоді як «для інокомуніканта, чіє мислення й мовленнєві стратегії регламентовані іншою культурою й відповідно іншими моделями поведінки, знання мовленнєвих жанрів є вкрай важливим» [14, с. 146]. Як бачимо, мовленнєвий жанр прямо пов'язаний із конкретною мовленнєвою ситуацією, яка часто є національно маркованою. Саме відчуття цієї ситуації та керування нею забезпечує доречний вибір стратегій, тактик і релевантних засобів спілкування, а неправильне сприйняття та усвідомлення комунікативної ситуації навпаки породжує комунікативні бар'єри між іноземним студентом і носієм мови.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Перспективи жанрового підходу до вивчення мов пов'язані з визначенням актуальних для певного контингенту студентів (у нашому випадку – іноземців-медиків) моделей висловлювань, розробкою жанрово орієнтованих методик навчання, критеріїв відбору методів навчання і дидактичного матеріалу, щоб студент міг висловитися, спираючись на комплекс засобів, характерних для конкретного жанру. І якщо питання жанру в лінгвістичному аспекті відзначається високим ступенем дослідження, то вивчення жанрів у конкретному мовному та педагогічному дискурсі, зокрема медичному, ще потребує детального з'ясування, що й визначає **актуальність нашої теми**.

Формулювання цілей статті: охарактеризувати та класифікувати систему мовленнєвих жанрів, якими повинен оволодіти іноземний студент-медик, в контексті медичного дискурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під жанрово орієнтованим підходом російська дослідниця І. Сотова розуміє «спрямованість мовної освіти на оволодіння мовною діяльністю в жанровому аспекті шляхом цілеспрямованого освоєння жанрових форм повсякденного, публічного і професійного мовлення з опорою на мовленнєві жанри, актуальні для певного контингенту студентів», а мету такого підходу вбачає в розвитку жанрових компетенцій і формуванні жанрової компетентності мовної особистості в міжособистісному, міжкультурному і професійному спілкуванні [11; 12]. Жанрова компетентність, на думку згаданої дослідниці, – це здатність усвідомлено прогнозувати жанрову організацію мовлення, розуміти і породжувати тексти чи висловлювання різні за жанровою природою залежно від комунікативної ситуації, керувати цією ситуацією, готовність мовця до професійної (у тому числі й наукової) комунікації [див. 11].

Жанровий підхід до навчання української мови як іноземної в медичних закладах вищої освіти не можливо реалізувати без інтеграції з медичними дисциплінами, адже використання мовних жанрів прямо пов'язане з професійною діяльністю лікаря. Має рацію І. Письменна, зазначаючи, що «інтеграція навчання у вищій школі має на меті не просто наповнити відповідні програми необхідними дисциплінами та донести до студентів певні знання, а й сформувати в особистості ключові компетентності для успіху в житті, зробити випускника конкурентоспроможним на ринку праці» [9, с. 173]. Окрім інтегрованості освітнього процесу, жанровий підхід має ще одну суттєву перевагу – орієнтацію на кон-

кретну мовленнєву ситуацію. Саме така система навчання, за спостереженням І. Письменної, що має міжнародну назву PBL (phenomenon-based-teaching and learning – англ. «феномен-орієнтоване навчання і викладання»), є «результатом еволюції методів науково-практичних інтенсивів і методики навчання Task Based Learning and Teaching (навчання і викладання, орієнтоване на вирішення конкретного завдання)», поступово витісняючи відому нам систему PPP (Presentation-Practice-Production – презентація – практика – застосування) [9, с. 172].

Важливим завданням сучасної медичної освіти є формування мовної особистості лікаря, який володіє професійною мовою на різних її регістрах і тональностях, тобто знає і вміє реалізувати в мовленні різні жанри медичного дискурсу. Відповідно до цього завдання мовна підготовка студентів-іноземців також повинна бути орієнтованою на вивчення жанрової системи української мови, при цьому варто наголосити, що ця система і мовно, і культурно маркована. Ключовими проблемами в цьому контексті є ознайомлення іноземців із типовими ситуаціями професійної взаємодії, які й породжують певні жанри мовлення, проблема відбору і систематизації найбільш значущих жанрів у контексті соціокультурної адаптації, професійної освіти, проходження клінічних практик, тобто вписування жанрової системи в медичний дискурс як складне, різномірне, різноаспектне і поліфункціональне утворення. Саме тому при моделюванні системи мовних жанрів у межах медичного дискурсу так важливо розуміти його внутрішні особливості, адже, як слушно відзначає в кандидатській дисертації М. Барсукова, медичний дискурс – це один із найдавніших видів дискурсів, що перебуває на перетині наукових зацікавлень різних наук – лінгвістики в широкому розумінні й когнітивної лінгвістики, соціології, деонтології, етики, психології [1].

Описуючи систему мовленнєвих жанрів медика в контексті медичного дискурсу, треба взяти до уваги той факт, що медичний дискурс, у свою чергу, є частиною інших дискурсів, зокрема професійного та інституційного. Як складова професійного дискурсу, медичний дискурс передбачає особливі комунікативні стратегії, які необхідно врахувати в системі мовленнєвих жанрів медика, – це вплив і керування свідомістю пацієнта засобами мови як етап лікувального процесу (завоювання довіри пацієнта («ефект плацебо»), зміна світогляду пацієнта, створення атмосфери невимушеного спілкування тощо). Цілком погоджуємось із науковим судженням В. Карасика, який, розглядаючи медичний дискурс як складову інституційного, описує його як «спеціалізований різновид спілкування між людьми, що можуть не знати один одного, але повинні спілкуватися відповідно до норм конкретного соціуму», а його ядром виступає спілкування «ключової пари учасників комунікації – лікаря і пацієнта» [6].

Система мовленнєвих жанрів у контексті медичного дискурсу через його складність і поліфункціональність не може бути класифікованою лінійно за одним диференційним принципом, тому пропонуємо диференціювати основні жанри за різними принципами та підходами.

Для реалізації жанрового підходу до навчання української мови як іноземної в медичному дискурсі не можливо обійтися без конститутивних ознак, які формують інваріантну модель жанру. До таких ознак Т. Шмельова відносить комунікативну мету, образ автора і адресата, образ минулого і майбутнього, фабульний зміст і мовне втілення, розуміння як спектр можливостей, лексичних і граматичних ресурсів жанру [13].

На наш погляд, мовленнєві жанри в контексті медичного дискурсу раціонально розглядати відповідно до двох основних сфер комунікації майбутнього лікаря – особистісно та професійно орієнтованого спілкування. Оскільки опанування іноземним студентом системи мовленнєвих жанрів відбувається в процесі формування мовленнєвої особистості мовця на заняттях із української мови як іноземної, то відповідно до *класифікаційного принципу формування мовленнєвої компетентності* пропонуємо виокремлювати дві групи жанрів:

1) жанри, що впливають на формування соціокультурної компетентності іноземного мовця (наприклад, лист, есе, заява);

2) жанри професійного медичного мовлення (наприклад, анамнез, історія хвороби тощо).

На початкових етапах вивчення української мови як іноземної (A1–A2) студент, на нашу думку, має оволодіти такими жанрами, що впливають на формування соціокультурної компетентності: самопрезентація, монолог, діалог, полілог. На рівнях B1–B2 і C1–C2 студент-іноземець повинен засвоїти жанри професійного мовлення в контексті міжкультурної комунікації, які описані нижче.

За класифікаційним принципом «*комунікативна мета*» пропонуємо поділяти мовленнєві жанри, якими має послуговуватись іноземний студент-медик, на такі типи:

1) етикетні (комунікативна мета – вияв увічливості, підтримання розмови, коректно запитати, відмовити, погодитися тощо; основні жанри: діалог-знайомство, монолог-самопрезентація, діалог-погодження, діалог-відмова та ін.);

2) інформативні (комунікативна мета – повідомити, поінформувати, розтлумачити, інтерпретувати соціокультурні та медичні проблеми; основні жанри: повідомлення, бесіда, лист (у всіх його видах), заява (особиста та колективна), характеристика, резюме, рецепт, карта анамнезу, медична довідка; медичний висновок, медична експертиза тощо)

3) жанри інтерактивного впливу (комунікативна мета – спонукання до дії, критика, імпліцитний чи експліцитний вплив на співрозмовника (співрозмовників чи навіть пасивних слухачів); жанри: виступ на конференції чи семінарі, наукова стаття, дискусія, медична консультація та ін.).

За формою викладу жанри умовно поділяємо на такі три групи:

1) усні жанри (окрім змістових особливостей мовлення, викладач може коригувати вимову іноземця, стежити за дотриманням фонологічних та акцентологічних норм, звертати увагу студента на такі екстралінгвістичні категорії, як інтонування, тональність, темп мовлення, фразування, членування мовного потоку за допомогою пауз на окремі сегменти). Володіння усними жанрами мовлення надзвичайно важливе для процесу соціокультурної, зокрема мовної, адаптації іноземця в українському соціумі. На рівні вивчення української мови як мови професії основними усними жанрами мовлення лікаря вважаємо консультації (первинна, повторна, доопераційна, післяопераційна, консультація-огляд, медичний консилиум як особлива форма медичної дискусії, вербальне лікування (наприклад, у практиці медичних психологів, психотерапевтів і психіатрів), відповідь-реакція на скарги пацієнта, діалог-розпитування пацієнта, діалог-вмовляння, діалог-втішання (пацієнта або членів його родини), дистанційна інтернет-консультація лікарів, тематична бесіда з пацієнтом чи певною цільовою аудиторією),

2) письмові жанри (передбачають оволодіння студентом-іноземцем навичками письма, дотримання формальних вимог до тексту, опанування орфографічних, синтаксичних і стилістичних норм української мови, вміння оформлювати цитування, бібліографічного списку, тобто знання формальних особливостей оформлення тексту). До письмових відносимо більшість жанрів наукового та офіційно-ділового стилів, зокрема такі, як: заява, резюме, анотація до наукової статті, карта анамнезу, медична довідка; медичний висновок, рецепт, довідка об'єктивної медичної експертизи, письмова згода пацієнта, висновок консилиуму та ін.).

3) усно-письмові жанри (це жанри, що передбачають володіння навичками усного і письмового мовлення, наприклад, виступ студента з тезами доповіді на конференції як публічний виступ з оперттям на текст і можливістю імпровізації, або ж написання студентом конспекту лекції як оформлення сприйнятого на слух усного мовлення і його продукування в новий текст). Ці жанри усно-письмового мовлення передбачають публічний виступ, а отже, вимагають від студента знань про особливості міжкультурної комунікації, мовленнєвого етикету, вміння членувати текст, виокремлюючи головне, тему і мікротему, здійснювати рубрикацію тексту.

Оскільки в процесі вивчення української мови як іноземної студент-медик не може опанувати все жанрове різноманіття мови, що цілком закономірно, адже цей процес обмежений і терміном, і змістом навчання, то доречно, на нашу думку, класифікувати жанри за принципом внутрішньої інтенції мовця до сприйняття, відтворення чи продукування власного висловлювання на такі три види:

1) рецептивні жанри: лекція, виступ на семінарі, підручник, монографія, наукова стаття, дисертація, автореферат дисертації, анотація. Знання іноземця обмежуються тільки відомостями про сутнісні характеристики цих жанрів, особливості стилю та передбачають їх пасивне чи активне сприйняття. Найважливішим серед них вважаємо лекцію, адже частина іноземних студентів обирає українську мову як мову навчання, і лекція виступає однією з основних форм інтеракції між викладачем і студентом. Крім того, у деяких медичних ЗВО такі дисципліни, як країнознавство, культурологія, історія української та світової куль-

тури, історія України для англомовних студентів викладають українською мовою. Основні труднощі студента у сприйнятті лекції пов'язані з відсутністю навичок цілісного сприйняття великого іншомовного тексту, недостатнім вмінням досягнути концептуальності лекції через взаємозв'язок між її частинами. Як слушно відзначають учені Г. Ключек та О. Баранюк, «цілісність лекції, яка досягається завдяки названим чинникам (сутнісна тема, концентрація уваги, наскрізність ідеї / теми, ефект сторітелінгу) є ознакою як її завершеності й довершеності, так і її навчальної ефективності, бо це означає, що всі її складові сконцентровано «працюють» на досягнення кінцевої мети – донесення до свідомості слухачів потрібних змістових концептів» [8, с. 33].

2) рефлексивні жанри (передбачають не тільки сприйняття, а й відтворення тексту, наприклад, заповнення бланків медичної карти хворого, оформлення медичної довідки, збір анамнезу).

3) творчо-продуктивні жанри, спрямовані на розвиток творчого мислення і передбачають усне чи письмове продукування власного тексту. Найпоширенішими жанрами вважаємо есе, автобіографію, тези наукової доповіді, наукова стаття, рецензія.

Узагальнивши теоретико-методологічні здобутки щодо жанрового підходу у вивченні іноземних мов, а також на основі педагогічного досвіду та спостереження, можемо сформулювати такі практичні рекомендації до реалізації жанрового підходу у вивченні української мови як іноземної у медичних закладах вищої освіти:

1) відбір релевантного конкретному жанрові вокабуляра, стилістичних, граматичних і синтаксичних структур;

2) формування словника мовних кліше, притаманних конкретному жанрові,

3) добір зразків автентичних текстів кожного жанру,

4) детальний аналіз мовнотилістичних засобів жанрів специфічного медичного (анамнез, історія хвороби) і наукового (наукова стаття, реферат статті, тези доповіді, анотація) дискурсів;

5) демонстрація іноземним студентам асоціативного зв'язку між комунікативною подією та її жанровою реалізацією з подальшим його самостійним відтворенням.

Висновки з цього дослідження та перспективи подальших розвідок. Отже, система мовленнєвих жанрів медичного дискурсу характеризується багаторівневістю, поліфункціональністю, взаємодією з іншими дискурсами, зокрема професійним та інституційним. Це обумовлено багатоаспектністю мовленнєвої діяльності лікаря, яка породжує варіативність мовленнєвих ситуацій, а вони у свою чергу формують розгалужену жанрово-стильову систему медичного дискурсу. Основними перевагами жанрового підходу до вивчення української мови як іноземної в медичному закладі вищої освіти вважаємо такі:

- формування в іноземного студента мовного чуття до вибору конкретних мовнотилістичних засобів відповідно до конкретної комунікативної ситуації;

- осмислення іноземцем внутрішньої організації української мови як складної структури (усвідомлення парадигматичних зв'язків між мовними явищами) і впорядкованої системи (усвідомлення синтагматичних зв'язків) мовних знаків і кодів;

- оволодіння основними комунікативними стратегіями та їх логічний добір відповідно до стилю і жанру мовлення, мовної інтенції, статусно-вікових особливостей співрозмовника;

- розвиток навичок системного мислення;

- реалізація інтегрованого підходу до освітнього процесу.

Оскільки процес виникнення професійних мовленнєвих ситуацій, розвитку медицини і стратегій, методів і засобів комунікації, зміна потреб медичної спільноти – безперервний і динамічний, то й поява нових мовленнєвих жанрів також відбуватиметься постійно, що й обумовлюватиме потребу нового наукового осмислення. Тому вивчення тенденцій і закономірностей цього процесу, поява нових мовленнєвих жанрів вважаємо перспективними напрямками подальших досліджень жанрово-стильової організації медичного дискурсу.

Список використаної літератури

1. Барсукова М.И. Медицинский дискурс: стратегии и тактики речевого поведения врача: автореф. дис. ... канд. филол. наук / М.И. Барсукова. – Саратов, 2007. – 21 с.
2. Бахтин М.М. Проблема речевых жанров / М. М. Бахтин // Эстетика словесного творчества. – М.: Искусство, 1986. – С. 250–296.

3. Бацевич Ф. С. Лінгвістична генологія: проблеми і перспективи / Флорій Сергійович Бацевич. – Львів: ПАІС, 2005. – 264 с.
4. Белова А.Д. Поняття «стиль», «жанр», «дискурс», «текст» у сучасній лінгвістиці / А.Д. Белова // Вісник КНУ імені Тараса Шевченка «Іноземна філологія». – Вип. 32. – 2002. – С. 11–14.
5. Дементьев В.В. Теория речевых жанров / В.В. Дементьев. – Москва: Знак, 2010. – 600 с.
6. Карасик В.И. О категориях дискурса [Электронный ресурс] / В.И. Карасик. – Режим доступа: <http://homepages.tversu.ru/~ips/JubKaras.html>
7. Карасик В.И. Речевой жанр и речевое действие / Карасик В.И., Бейлинсон Л.С. // Ученые записки Российского государственного социального университета. – 2010. – № 1. – С. 123–126.
8. Клочек Г. Слово і слайд у лекції: проблема синергетичного ефекту / Г. Клочек, О. Баранюк // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2019. – Т. 72, №4. – С. 26–40.
9. Письменна І.І. Імплементція зарубіжного досвіду щодо використання принципів інтегрованого навчання у вищій школі / І.І. Письменна // Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. – 2019. – № 1 (17). – С. 169–174. doi: 10.32342/2522-4115-2019-1-17-21.
10. Пихтовникова Л.С. Синергетический вектор исследования речевых жанров / Л.С. Пихтовникова // Сучасна англістика: традиції, сьогодення, перспективи: тези доповідей. – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2011. – С. 92–94.
11. Сотова И.А. Жанрово-ориентированный подход, жанровая грамотность и жанровая компетентность как категории лингводидактики / И.А. Сотова // Вестник РУДН. Серия: Русский и иностранные языки и методика их преподавания. – 2017. – Вип. 15, № 4. – С. 427–446. doi: 10.22363/2312-8631-2017-14-4-427-446.
12. Сотова И.А. Проблемы обучения профессиональной речи иностранных студентов медицинского вуза / И.А. Сотова, Н.Н. Колесова // Русский язык и культура в зеркале перевода: материалы III Междунар. науч. конф. Салоники, 25–29 апреля 2012. – М., 2012. – С. 489–492.
13. Шмелева Т.В. Модель речевого жанра / Т.В. Шмелева // Жанры речи. – Саратов: Колледж, 1997. – С. 88–98.
14. Швець Г. Д. Мовленнєвий жанр жарту в лінгводидактичному аспекті / Г.Д. Швець // Викладання мов у вищих навчальних закладах. Міжпредметні зв'язки. – Харків, 2016. – Вип. 28. – С. 144–153.
15. Яхонтова Т.В. Жанри первинної наукової комунікації: сучасні тенденції розвитку / Т.В. Яхонтова // Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). – 2014. – № 2. – С. 135–140.
16. Bhatia V.K. Analysing Genre: Language Use in Professional Settings / Vijay K. Bhatia. – London: Longman, 1993. – 246 p.

References

1. Barsukova, M.I. (2007). *Meditinskii diskurs : strategii i taktiki rechevoho povedeniia vracha. Avtoref. diss. kand. filol. nauk* [Medical discourse : strategies and tactics of a doctor's speech behaviour. Autoref. of cand. ped. sci. diss.]. Saratov, 21 p. (In Russian).
2. Bakhtin, M.M. (1986). *Problema rechevykh zhanrov* [Problem of speech genres]. *Estetika slovesnogo tvorchestva* [Aesthetics of verbal creativity]. Moskva, pp. 250–296 (In Russian).
3. Batsevych, F.S. (2005). *Linhvistychna henolohiia : problemy i perspektyvy* [Linguistic Genealogy: Problems and Prospects]. Lviv, PAIS Publ., 264 p. (In Ukrainian).
4. Bielova, A.D. (2002). *Poniattia "styl", "zhanr", "dyskurs", "tekst" u suchasni linhvistytsi* [The concept of "style", "genre", "discourse", "text" in modern linguistics]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka "Inozemna filolohiia"* [Bulletin of Taras Shevchenko National University of Ukraine "Foreign Philology"], vol. 32, pp. 11–14 (In Ukrainian).
5. Dementiev, V.V. (2010). *Teoriia rechevykh zhanrov* [Theory of speech genres]. Moskva, Znack Publ., 600 p. (In Russian).

6. Karasik, V.I. (1998). *O katehoriiah diskursa* [About the categories of discourse]. Access mode : <http://homepages.tversu.ru/~ips/JubKaras.html> (Accessed 7 October 2019). (In Russian).
7. Karasik, V.I. & Beilinson, L.S. (2010). *Rechevoi zhanr i rechevye deistviia* [Speech genre and speech activity]. *Uchenye zapiski Rossiiskogo gosudarstvennogo sotsialnogo universiteta* [Scientific notes of Russian state social University], no. 1, pp. 123–126 (In Russian).
8. Klochek, H. & Baraniuk, O. (2019). *Slovo i slaid u lektsii : problema synerhetychnoho efektu* [Word and slide in the lecture : the problem of synergetic effect]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia* [Information Technologies and Teaching Aids], vol. 72, no. 4, pp. 26–40 (In Ukrainian).
9. Pysmenna, I.I. (2019). *Implementatsiia zarubizhnogo dosvidu shchodo vykorystannia pryntsyviv integrovanooho navchannia u vyshchii shkoli* [Implementation of foreign experience in applying the principles of integrated education in higher education]. *Visnyk Universytetu imeni Alfreda Nobelia. Pedagogika i psykholohiia. Pedagogichni nauky* [Bulletin of the University of Alfred Nobel. Pedagogy and Psychology. Pedagogical Sciences], no. 1 (17), pp. 169–174. doi: 10.32342/2522-4115-2019-1-17-21 (In Ukrainian).
10. Pikhtovnikova, L.S. (2011). *Sinerheticheskii vektor issledovaniia rechevykh zhanrov* [Synergetic vector of research of speech genres]. *Suchasna anhlitska : traditsii, sohodennia, perspektivy* [Modern English : Traditions, Years, Perspectives]. Kharkiv, Kharkivskiy natsionalnyi universytet imeni V.N. Karazina Publ., pp. 92–94 (In Russian).
11. Sotova, I.A. (2017). *Zhanrovo-orientovannyi podkhod, zhanrovaia hramotnost i zhanrovaia kompetentnost kak katehorii linhvodidaktiki* [Genre-oriented approach, genre literacy and genre competence as categories of linguodidactics]. *Vestnik RUDN. Russkii i inostrannye yazyki i metodika ikh prepodavaniia* [Bulletin of the RUDN. Russian and Foreign Languages and Methods of Their Teaching], vol. 15, no. 4, pp. 427–446. doi 10.22363/2312-8631-2017-14-4-427-446. (In Russian).
12. Sotova, I.A. & Kolesova, N.N. (2012). *Problemy obucheniia professionalnoi rechi inostrannykh studentov meditsinskogo vuza* [Problems of teaching professional speech of foreign students of a medical university]. *Russkii yazyk i kultura v zerkale perevoda* [Russian language and culture in the mirror of translation]. Moskva, pp. 489–492 (In Russian).
13. Shmeleva, T.V. (1997). *Model rechovoho zhanra* [Speech genre model]. *Zhanry rechi* [Speech genres]. Saratov, Kolledzh, pp. 88–98 (In Russian).
14. Shvets, H.D. (2016). *Movlennievyyi zhanr zhartu v linhvodydaktychnomu aspekti* [The speech genre of jokes in the linguo-didactic aspect]. *Vykładannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh. Mizhpredmetni zviazky* [Language Teaching in Higher Education. Cross-domain links]. Kharkiv, issue 28, pp. 144–153 (In Russian).
15. Yakhontova, T.V. (2014). *Zhanry pervynnoi naukovoï komunikatsii : suchasni tendentsii rozvytku* [Genres of Primary Scientific Communication: Current Trends in Development]. *Naukovyi visnyk Drohobyskoho derzhavnoho pedagogichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Filologichni nauky (movoznavstvo)* [Scientific Bulletin of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Philological Sciences (Linguistics)], no. 2, pp. 135–140 (In Ukrainian).
16. Bhatia, V.K. (1993). *Analysing Genre : Language Use in Professional Settings*. – London, Longman Publ., 246 p.

PECULIARITIES OF GENRE APPROACH REALIZATION TO LEARNING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE AT MEDICAL INSTITUTIONS OF HIGHER EDUCATION

M. Tsurkan, Ph.D. in Philology, Assistant Professor, Higher State Educational Establishment of Ukraine «Bukovynian State Medical University», Chernivtsi, Ukraine.

E-mail: maria-ts77@ukr.net

ORCID: 0000-0003-2866-1743

DOI: 10.32342/2522-4115-2019-2-18-35

Key words: lingual genre; lingual act; foreign student-medic; medical discourse; Ukrainian as a foreign language.

Basic achievements of the theory of lingual genres have been analyzed, new direction of linguistics has been defined that is called genristics, that is concentrated on lingual studying of genres. Paradigmatic connections of concepts «lingual genre», «lingual act» and «lingual intention» have been found out. Lingual genres are considered in the context of medical discourse according to two main spheres of communication of a future doctor – personal and professional oriented communication. Mastering of the system of lingual genres by foreign student occurs in the process of formation of lingual personality of a speaker at Ukrainian as a foreign language lessons. Division of lingual genres has been proposed which must be mastered by a foreign student-medic on such types (classification principle – communicative aim): etiquette, informative and genres of interactive impact (motivation to action, criticism). Genres which impact on formation of sociocultural competence of foreign speaker have been analyzed, as well as genres of professional medical communication (anamnesis, medical history). It has been noted, that the principle of genre approach plays an important role in studying of oral and writing communication of a foreigner as medical specialist, because efficiency of genre approach in teaching Ukrainian as a foreign language is conditioned by the fact that students better understand contests and logical organization of a text and dependency of choice of lingual means, develop skills of prognostication of context of a text depending on its genre.

It has been investigated, that lingual genre closely interacts and eventually is conditioned by specific lingual situation, which is often marked by national peculiarities and namely such feeling and mastering of this situation and appropriate choice of a strategy, tactics and relevant means of communication forms basic communicative barrier for a foreign speaker.

Basic recommendations of realization of genre approach to studying of Ukrainian as a foreign language have been formulated during investigation, in particular: selection of relevant to specific genre, stylistic, grammatical and syntactic structures; formation of dictionary of lingual clichés, which are characteristic of a certain genre, selection of authentic texts to each genre, detailed analysis of lingual-stylistic means of genres of specific medical (anamnesis, medical history) and scientific (scientific article, abstract of an article, thesis of a report, annotation) discourses, demonstration of associative connection between communicative event and its genre realization with its further individual reproduction by a foreign student.

It has been proved, that the system of lingual genres of medical discourse is characterized by multi-level, poly-functionality, interaction with other discourses, in particular, with professional and institutional ones. It has been defined, that there are such main advantages of genre approach to learning Ukrainian as a foreign language at medical institution of higher education as formation of lingual feeling in foreign student to choose a specific lingual-stylistic means according to specific communicative situation; comprehension of internal organization by a foreigner of Ukrainian language as a complex structure (awareness of paradigmatic connections between lingual phenomena) and ordered system (awareness of syntagmatic connections) of lingual signs and codes; mastering of basic communicative strategies and their logical selection according to style and genre of communication, lingual intention, status and age-old peculiarities of a companion; development of skills of system thinking; realization of integrated approach to educational process.

Одержано 23.09.2019.